

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

גב.

עין משפט
גב מצוה

(א) ב"ק סא. ע"ש. (ב) ע"פ היעוד מוס' חולין נד: ד"ה סלע(ג). (ד) ב"ק סא. (ו) ג"ה ה"א"ש (כ"ה). (ז) [מוס'פ' פ"ג. (ח) ר"מ מ"ו. (ט) [שם, (ט) ר"מ מ"ו. (י) ב"ק פ"יב (יא) ר"מ מ"ו. (יב) ע"ש. (יג) [שם, (יד) ע"ש. (טו) ע"ש. (טז) ע"ש. (יז) ע"ש. (יח) ע"ש. (יט) ע"ש. (כ) ע"ש.

מוסף רש"י
רש"י לשון זול (שי"ד נד).

שמונה פונדיונות. שמת כשאר אונאה: **בכריים.** שיש שס שולחני **עד כדי** שיראה לשולחני: **בכפרים.** שאין שס שולחני: **עד ערבי** **שבתות.** שכל להוליה עברב שבת לבעודת שבת או ידע אם יוכל להוליה ויקבלה ממנו: **ואם היה י"ב חדש כו.** בגמרא פריך הא אמרת **עד ערבי** שבתות: **ואין לו עליו אלא** **טרעומת.** מפרש בגמרא: **ונוטה.** בחילול מעשה שני. ובגמ' מפרש אם בשויה אם בסלע יפה: **לפי שאינה.**

מדה זו של פוסלי מטבע ששזיל חסרון מעט אלא נפש רעה: **גב' ורמינהי כמה פהא סלע חסירה ויהא בה אונאה.** אלא אונאה שיעורי היא אונאה ומתני' קתני ולא היא אלא כמה שיעורי אלא אונאה היא עד דאיכה טפי: **אמר רב פפא.** לעולם אימא לך בהני שיעורי הוא אונאה ולא היא דמתני' לאו אשיעורא קאי אלא אפחות מכשיעור קאי: **מלמטה למעלה קהשיב.** וה"ק סלע הפוחמת והולכת עד כמה יוכל להוליה עד שפחת שיעור כך וכן ומכיון שהגיע לשיעור הזה היא זה אונאה: **ופנה כהא.** דנקט ויש בה: **מלמעלה למטה קהשיב.** סלע שפחתה כמה פחתה להיות זה אונאה מפרש כל פחיתה גדולה שבה כגון שבע איסרות או שש או חמש היא אונאה עד ד' והיא בכלל אכל לתנא דידן אין ארבע בכלל לא היא ועל כרחק לא מיתקומא אלא כהני: **ומאי שנה בעליה.** סתם אסורה דתנן ביה לעיל (דף מט:). שמת למקח: **ר"ש הוא.** דגבי סלע אית ליה שמת: **עשיק לגזיני.** הריך לכסות גופך וגזיך קנה בזיוק: **ושוי לגריסק.** למאכלך לא תקנה אלא בשוין: **י' עשיק.** לשון יוקר הוא ומצירו בחיזהו נשך (לקמן דף ע"ד). שבתא דלמימר עשיק עפרא: **כיון דלא סגי ליה.** שאינו יוצא בהוליה: **י' ס' מוכר בשויה.** לקמיה מפרש לה יתירה על כן שלא פחתה כדי אונאה: **מוכר בשויה.** בסלע יפה: **בסלע עד שקל.** סלע הטובע ופוחת והולך עד שקל מותר לקיימו דאין עשוי לרמותו צו בני אדם למוכרו בסלע יפה לפי שפחת שלו ניכר אכל משפחת משקל לא יקיימנו לפי שבה לרמות ולמוכרו בתורת שקל שאין פחת שלו ניכר לגבי שקל מתוך שהוא רחב שבתחילה היה סלע אינו נראה חסר משקל. שקל הוא מטבע של חצי סלע ודינר מטבע קטן שנים מהם יש בשקל: **דינר עד רובע.** ואם היה דינר נפחת עד שעמד על רובע מותר לקיימו. קמ"ד רובע דינר קאמר ולקמיה פריך מאי שנה סלע

תנא דידן קהשיב מלמטה למעלה. דאין אונאה עד ד' איסרין ולא עד בכלל דבד' איסרין יש אונאה דבגמרא אמרינן מאן תנא טלית ר"ש היא דלמ"ד פונדיונן היוין אונאה: **ותנא ברא** קהשיב מלמעלה למטה. אי גרסקין צברייתא עד כמה אית שפיר דחשיב מלמעלה למטה וסביר עד ועד בכלל אכל אי לא גרסקין עד לא היה לריך למימר דחשיב מלמעלה למטה אלא כמשמעו כמה היא אונאה ד' איסרין ואגב דקאמר לתנא דידן מלמטה למעלה נקט לתנא כהא מלמעלה למטה:

עשיק גב'. ור"ת התינו נתאנה לוקח נתאנה מוכר מאי איכא למימר והתינו כסות פירות מאי איכא למימר וי"ל דלא פלוג רבנן ועי"ל דעיקר הטעם היו סלע כיון דלא סגי לא מחיל: **ור"א קתני עד רביעי.** ואע"ג דרובע מצי למהוי נמי רובע דינר כדתנן בפ"ק דכריתות (דף טז.) צו דיוס עמדו צרבעמיס והיינו רובע דינר כדפי' התם וכן אמרינן התם גר שנתגיייר לריך שפירש רובע לקינו מ"מ אי מיירי כהא צרבע דינר ה"ל למייתי רביעי דלא נטעי צרובע שקל: **אמר אב"י** פחתה סלע יותר מכדי אונאה איסר אסור להוציא. פ"ש"י ציפה וא"ת פשיטא ורבא נמי שהקשה אפילו משהו נמי היה לו להקשות אפי' כדי אונאה נמי וי"ל דמייירי אפי' צדעמו להחזיר האונאה אסור כיון דהמקח טעוה הוא אכל כדי אונאה מותר להוליה ציפה וכלבד שיחזיר האונאה אם יתבענו הנה קודם שיראה לשולחני ומותר כיון שהמקח מתקיים ופחות מכדי אונאה מוכרה ציפה אפילו אם אין דעתו להחזיר אונאה משום שדאי לאלתר מחילה רבא אמר פחתה איסר לדינר אסור להוליה ציפה אם אין דעתו להחזיר משום דהוי אונאה כר"מ ועוד יש לפרש אמר אב"י כו' אסור להוליה אפילו בשויה וסביר כמ"ד בסמוך יתר על כן יקוף אכל פחות מאיסקר שרי דלהפסד מרובה חששו ולא להפסד מועט ורבא דקאמר אפי' משהו נמי לית ליה הא שכלא ומצי נמי סביר רבא צין כמ"ד יקוף צין כמ"ד יקיים: **יתר** ע"ב בן יקוף. ולא ימכרו לתגר מצי קאי אפחתה יתר מכדי אונאה וה"פ אפילו ע"מ לנוקבה לא ימכרו לתגר ולחרס אכל לאחרים ימכור על מנת לנוקבה ולמ"ד יתר על כן יקיים לא ימכרה לתגר לא קאי אלא אצסלע עד שקל דאמר פחתה יותר משקל והתקיה

אשמונה פונדיונות שני פונדיונים לדינר עד מתי מותר להחזיר בכרכים עד כדי שיראה לשולחני בכפרים עד ערבי שבתות: אם היה מכירה אפי' לאחר שנים עשר חדש מקבלת הימנו ואין לו עליו אלא אלא אלא למעשה שני ואינו הושש שאינו אלא נפש רעה: **גב' ורמינהי עד כמה תהא הסלע חסירה ויהיה בה אונאה אמר רב פפא לא קשיא** תנא דידן קא השיב מלמעלה למטה מאי תנא ברא קא השיב מלמעלה למטה דלא שנא בסלע דפליגי ומאי שנא במלית דלא פליגי אמר רבא מאן תנא מלית ר"ש היא אב"י אמר מלית עד שתות מחיל איניש דאמר איניש עשיק לגביך ושוי לברסך סלע כיון דלא סגי ליה לא מחיל גופא: **עד כמה תהא הסלע חסירה ויהא בה אונאה ר"מ אומר** ארבעה איסרות איסר לדינר ר' יהודה אומר ד' פונדיונות פונדיון לדינר ר"ש אומר שמונה פונדיונות שני פונדיון לדינר יתר על כן מוכרה בשויה יעד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה בסלע עד שקל בדינר עד רובע פחות מכן איסר אסור (להוציא) והרי זה לא ימכרנה לא לתגר ולא לחרם ולא להרג מפני שמרמין בה את אחרים אלא יקבנה ויתלנה בצואר בנו או בצואר בתו אמר מר בסלע עד שקל בדינר עד רובע מאי שנא בסלע עד שקל ומאי שנא בדינר עד רובע אמר אב"י ומאי רובע דקתני נמי רובע שקל אמר רבא דיקא נמי דקא תני רובע ולא קתני רביעי ש"מ למה ליה למתלייה לדינר בשקל מלתא אגב אורחיה קמ"ל דאיכא דינר דאתי משקל מסייע ליה לר' אמי דא"ר אמי דינר הבא משקל מותר לקיימו דינר הבא מסלע אסור לקיימו: פחות מכן איסר אסור (להוציא): **מאי קאמר אמר אב"י הכי קאמר פחתה סלע יותר מכדי אונאה איסר אסור אמר ליה רבא אי הכי אפילו משהו נמי אלא אמר רבא פחתה סלע איסר לדינר אסור וסתמא כר"מ תנון התם סלע שנפסלה והתקניה שיהא שוקל בה משקלות טמאה עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה לסלע שני דינרים פחות מכן יקוף יתר על כן מאי אמר רב הונא פחות מכן יקוף יתר על כן יקוף רבי אמי אמר פחות מכן יקוף יתר על כן יקיים מיתבי יתר**

דלא מצי להויי אלא עד חליו ודינר עד רובע משחסר ועמד על פחות מרובע לא יקיימנו דאחי לאפוקיה צרובע: **פחות מכן איסר אסור.** לקמיה מפרש: **לא ימכרנה.** זו שאמרו אסור לקיימה לא התירו לו שימכרנה צדמיה לא לתגר: **ולא לחרס.** אדם חסר: **ולא להרג.** רוצח: **שמרמין בה אם אחרים.** ומיראה יקבלה מידם ציפה: **רובע שקל.** מטבע קטן של חצי דינר והוא הקרוי בגמרא סלע מדינה: **למה ליה למסלייה לדינר בשקל.** לימא דדינר עד חצי זוז: **דאחי משקל.** אם פחתה השקל עד חליו ועשה דינר: **מוסר לקיימו.** ולהוציא דדינר: **דינר הבא מסלע אסור לקיימו.** אפי' להוציא דדינר דמתוך שהוא צל מנטבע עבה ורחבה טועין צו לאמדו בשקל ואחי לקבולי בתורת שקל: **מאי קאמר** הא ליכא למימר פחות מכן דלם עמד סלע על פחות משקל או אם עמד דינר על פחות מרובע איסר אסור לקיימו דמאי איריא איסר אפילו משהו נמי דהא אמר בסלע עד שקל ומו לא: **יתר מכדי אונאה.** לר"מ כדאית ליה לרבי יהודה כדאית ליה: **אסור.** להוליה ציפה: **טמאה.** מקבלת טומאה מעתה שהרי עשה כלי: **יקוף.** יחמכנה לשנים דאחי לאפוקיה בשקל: **יתר על כן יקיים.** דלגבי סלע מוכר א פחיתה ולא מחליפה בסלע: **יתר**

עך א מ"י פ"ב מהל' מכירה ה' י סמג לאין קע טושיע ח"מ ס' רכס סעי' טז: ע"ב ב ג מ"י שם ה' יא [וה"ל ין ועיין בגמ' משנה טושיע שם סעי' ח: פ ד מ"י פ"ד מהל' מעשר שני ה' י: פא ה ר ד מ"י פ"ו מהל' גניבה ה' ד [וה"ל ה] סמג ע"ש עב טושיע ח"מ ס' רכס סעי' יח: פב ח מ"י פ"ט מהל' כלים ה' י: פג ט י מ"י פ"ז מהל' גניבה ה' ה:

והתקינה. אם לריכה מעשה כמו חיתוך אתי שפיר דנקט התקינה דמידי דמחוסר מלאכה אין טמא במחשבה כדאמרין במרובה (ב"ק דף קו:) ואי אינה לריכה חיתוך הוא התקינה לאו דוקא דכל הכלים יורדים לידי טומאתם במחשבה:

שיהא שוקף בה משקלות. וה"ל דהכל משמע שפיר משקל צל מתכת ובהמוכר את הספינה (ב"ב דף פט:) ושם ד"ה ולא אמרינן אין עושין משקלות משל מתכת וי"ל דדוקא לשקול בשר ושמן שהלחלוטית נדבק בהם וממיצט ומכניד אסור אצל לשקול בהם כסף וזהב שרי אלא נריך לחופן בעור שלא ישחקו כדאיתא פ' המביא תניין (גיטין כג.) ושם שלשה ערות הן כו' כדי לגור בו משקלות קטנה והיינו של מתכת דמחפסי אותה בעורט¹:

גורתנה למעשר שני. אסורה כדי אונאה קאי ונותנה למעשר שני בשויה ואינו חושש משום אסימון דשם מטבע יש עליה דמי שאינו לוקחה בשויה בתורת מטבע כי אם כמו נסכא אינו אלא נפש רעה ורצ פפא צל להוסיף אפילו שאר מטבעות מסייע ליה לחזקה דאמר מחללה ציפה פ' כאליו מתחילה היתה כן ולא חסרה דהיינו בשויה דאי ממנתי ה"א נותנה למעשר שני בפחות משויה משום דנפש רעה אינו מקבלה בשויה בתורת מטבע וקמ"ל דלא מיקרי אסימון משום דמי שאינו לוקחה אינו אלא נפש רעה קמ"ל חזקה דמחללה ציפה כאליו היתה מתחילה כך דכ"ע הכי שקלי לה והיינו בשויה ממש ופריך דאין לנמנע ולחלל בשויה ומשני בתורת יפה כלומר שמחלל בפחות מעט משום דאין יכול לנמנע כמו ציפה שמחלל כמו כן בפחות מעט והרצ רצי יתקן בן הרצ ר' מאיר מפרש דקאי אפחות מכדי אונאה ונותנה למעשר שני בסלע שלם שאינו אלא נפש רעה מי שאינו מקבלה בסלע שלם מסייע ליה לחזקה דאמר אע"פ שפורטה לשולחני בשויה ולא בסלע שלם לפי שהוא מדקדק יותר אפי' הכי מחלל ציפה בסלע שלם דלולין בתר שאר בני אדם שאינם מדקדקים ומקבלין אותה בסלע שלם והשתא הוי ציפה כמשמעו ופריך והא אמר חזקה לפי שאי אפשר לנמנע ומשני בתורת יפה כלומר פחות מעט מסלע שלם כמו אם לא חסרה כלל היה מחלל עליה פחות מעט וקא משמע לן חזקה דמחללה ציפה דאי ממנתי ה"א נותנה למעשר שני בשויה כמו שיתן עליה שולחני לפי שאינו אלא נפש רעה למי שאינו מקבלה בשלם א"כ לא הוי אסימון והריצין פ' נותנה למעשר שני בסלע שלם אותה חסרה כדי אונאה וקשה דאמאי הוי נפש רעה אותו שאינו מקבלה הלא חייב להחזיר האונאה: ואסורים

יתר על כן מוכרה בשויה. ליעיל² קמני לה גבי סלע שפיחתה מוכרה בשויה לפי דמיה ולא ציפה אלמא מותר לקיימה: **יתר על כן.** על כדי אונאה דלא פחתה כדי אונאה לכל חד וחד כדאית ליה: **מוכרה בשויה.** ציפה: מאי לאו דפחתה פורתא. וקאמר מותר לקיימה עד שקל אלמא לא

מיתלפסא בסלע ומיזבחה דרצ הונא: **גרוטוסיו.** שצרי כלי כסף: ה"ג או יקון או יסוד. לשון התכה ולא גרסין יחמוך: **צאמצע.** יקבנה דמשנקה לא כגיא: **מן הזד.** לא יקבנה לפי שהרמאי שימלכנה יקון אותה סביב עד שיזילא את הנקב ומרמה זה את האחרים ויזילאנה צשקל: **דמפליג.** צין כפרים לכרכים: **ומאי שנא טלים דלא מפליג.** דקמני כדדי שיראה לתגר או לקרובו לא שנא כרך לא שנא כפר: **דסלקין לשוקא.** לקנות לורך סעודת שבת: **מדס חסידות.** וה"ק אם חסיד הוא מקבלה: **למאן.** מי המתרעס: אם לחסיד. קאמר דיש לו תרעומת על המחזיר מי כופהו לקבל שיתרעס טוב לו שלא יקבלנה משיקבלנה ויזילא דיבה על חזירו: **ואחר.** שאינו חסיד ולא רצה לקבלה אין לזה עליו אלא תרעומת דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא החזירו בזמנו: **דמוקי אוזוה.** מעמיד עצמו מלקבל כשמואל בהם פגם: **מסייע ליה.** ממני דקמני נותנה למעשר שני: **צא לפורטה.** צא להחליף סלע חסירה צפרוטות: **פורטה בשויה.** לפי חסרונה ולא ירמה את חזירו לפורטה ציפה: **צא לחללה.** לחלל מעשר שני עליה: **מחלל עליה** מעשר דמי סלע יפה: **ציפה.** כאליו היא יפה: **מאי קאמר.** צא לפורטה פורטה בשויה ממניין אתא לאשמועינן דכיון דפיחתה כדי אונאה אסור להזילאה ציפה: ה"ק. אע"פ שכשצא לפורטה צירושלים צפרוטות ליקח סעודת מעשר על כרחו יפרטה בשויה ולא ציפה אפילו הכי סלע שמה שאינה אלא נפש רעה וכשחילל מעשר עליה מחלל ציפה ואשמועינן חזקה דממני דקמני נותנה למעשר שני כאליו היא יפה קאמר: **דמזולונין.** לנמנע דמי פדיונו: **שאין זו שוה פרוטה.** ואין זו כח לתפוס פדיונו שיתן פרוטה ויחללה כדאמר לקמ"ל ממעשרו³ ולא כל מעשר כו': **אומר הוא וחומשו.** שאני נריך להוסיף עליו: **יבא מחולל על מעות הראשונות.** שחיללתי עליהן מעשר שני ועודן צדי יהא אף זה מחולל על אותו מעשר: **שאי אפשר לאדם לנמנע מעותיו.** לחלל בשוין צנמנעם שמתוך שהוא ירא מלפחות ונמנע אכלו צלל חילול הוא מוסף על דמיו הילכך פחות משוה פרוטה זה מחלל על אותו עודף. אלמא לא פרקינן צנמנעם וכ"ש בפחות: **צפורס יפה.** בשויה וה"ק כשם שכשצא לפורטה צירושלים לא יקבלה הימנו להדיא

אלא בשויה ויש מזולונין דמיה יתיר מכדי פחתה כך כשצא לחללה מחללה בשויה דמים פחותים: **צפורס יפה.** משחלל עליה כפי דמים ודאין שלה כך לא יחלל על זו אלא דמיה ודאין שלה: **דסרי זילי לא מזולונין ציה.** דאע"ג דתנן נותן למעשר שני חד זילותא אשמועינן דמתחלל על סלע חסירה ולא אמרינן הרי הוא כאסימון או כמעות הניתנות לציממון⁴ אצל תרי זילי לחלל עליה מעשר דמי סלע יפה לא: **ציפורים.** הוקשו לתרומה דקרינהו רחמנא תרומה דאמר מר (מכות דף קז.) ותרומת ידך⁵ אלו צבורים: **חייצין עליהן מיסה.** זר או כהן טמא האוכלו צמוזי: **וחומש.** זר האוכלן בשוגג דכתיב (ויקרא כג)

א) ג"א יהמך מלשון ממתכ וכן הוא בספר הרמב"ם, ב) שבת ק"ג מולין קל: ג) ג"א ערוך ערך קסה דקסה אוחז, ד) חלה פ"א מ"ט ע"ב, כורים פ"ב מ"א חגיגה י"ח: יבמות ע"ג, ט) ע"א, ו) י"ד ג' ג' ע"ג, ז) ויקרא ס"ו, ח) ז"ל שמחלל ט) אולי ז"ל בסומן ועי' לעיל מו: י) כס"א: בסומן, י"א) ודברים י"ב, ל) ש"ך לע"א, מ) ויע' היטב חומ" צ"ב פט: ד"ה וכל בשל,

גליון הש"ס

גמרא והאמר חזקיה מעשר שני לקמן דף ט"ג ע"ב:

מוסף רש"י

התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה. זר האוכלן מיד, דכתיב (ויקרא כג) ומתו זה כי יתללוהו ומתן ליה וכל זר לא יאכל קדש. וכל הענין מדבר בתרומה (חגיגה י"ח): או: טמא האוכלה, דכתיב ומתו זה כי יתללוהו, וביכורים כתרומה, דאמר מר ותרומת ידך אלו הביכורים (יבמות ע"ג). והרומש. האוכלן שוגג, דכתיב (ויקרא כג) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויפך חמיתו עליו (חגיגה י"ח): אכל במעשר שני לא, דהא זרים אכלי ליה ואין חומש אלא צפרות. את מעשרו (יבמות ע"ג).

ואסורים